

ILLUSTRATION: EMMA HANQUIST

I EU-kommissionens förslag till kommande ramprogram för forskning har hum/sam-forskning fått lite mer plats än i det utkast kommissionen släppte i våras. Ordet *gender* nämns emellertid bara en gång, och då med hänvisning till behovet av fler kvinnor som forskare.

Bråttom att få in genus i EU:s nästa ramprogram

Den 30 november släppte Europeiska kommissionen sitt slutliga förslag till Horisont 2020, EU:s nästa ramprogram för finansiering av forskning och innovation. Minna Salminen-Karlsson,

ledamot i Vetenskapsrådets Expertgrupp för genus, beklagar genusperspektivets dåliga genomslag i skrivelsen.

– I allmänhet har genus handlat om att vi ska ha fler kvinnliga forskare. Det

är som att det finns en föreställning om att bara vi fixar det så löser resten sig.

Det viktiga nu är att försöka få in så konkreta skrivningar som möjligt när ramprogrammet ska antas. **SIDAN 4**

GENUSPERSPEKTIV FÖR KVALITET I FORSKNING OCH INNOVATION

Nationella sekretariatet för genusforskning har skickat en skrivelse till regeringen inför forsknings- och innovationspropositionen 2012. Bland annat lyfts vikten av att höja forskningens kvalitet genom att integrera genusperspektiv.

SIDAN 2

KÖNAD FORSKARNORM HINDRAR JÄMSTÄLLDHET I AKADEMIN

Forskarna Anna Peixoto och Anna-Karin Wyndhamn har studerat jämställdheten på två fakulteter vid Göteborgs universitet. De pekar på en stark forskarnorm som distanserar kvinnor från forskningsprocessen.

SIDAN 3

22,5 MILJONER I EXTERNA MEDEL TILL UMEÅS GENUSFORSKARE

Forskare vid Umeå centrum för genusstudier drog under hösten in 22,5 miljoner från Fas, VR och EU. Det innebär fortsatt god finansiering för den starka forskningsmiljön vars excellensprogram tar slut vid årsskiftet.

SIDAN 6

LEDARE

Kerstin Alnebratt
Föreståndare

Norge lägger ner sin genusforskning!

Rubriken ovan har man kunnat läsa i svenska tidningar den senaste tiden. I debatten har det på sina håll låtit som om Norge förbjudit genusforskning. Det som tolkats som en nedläggning av norsk genusforskning är istället ett tecken på dess styrka.

Bakgrunden är att man i Norge, liksom i Sverige, haft särskilda program för att stödja genusforskning. Detta stöd är en av många riktade satsningar inom forskningspolitiken och i ekonomiska termer en av de mindre. Relationen mellan riktade satsningar och fria forskningsmedel har dock alltid diskuterats.

Politiker gör satsningar för att få fram kunskap som kan vara användbar inom olika politikområden. Samhället står inför stora utmaningar och komplicerade problem ska lösas. Genom ökad forskning hoppas man säkerställa att såväl fakta som åtgärder grundas på vetenskaplig kunskap, vilket man kan tycka är legitimt.

Samtidigt strider riktade satsningar mot tanken om forskningens frihet. Men att lägga ner ett helt forskningsområde hade varit ett oerhört mycket grövre ingrepp i denna frihet. Och det är naturligtvis inte heller vad Norges forskningsråd har gjort. Istället menar man att genusforskningen numera står sig så stark att den klarar sig väl i konkurrensen inom ramen för den ordinarie forskningsfinansieringen.

Riktade satsningar kan vara avgörande för att stötta nya ämnen och vetenskapliga inriktningar. Utan ett starkt intresse och en drivkraft från forskarna själva blir det dock ingen forskning. Så länge forskarnas nyfikenhet får styra forskningen går det därför inte heller att lägga ner forskningsområden. Åtminstone inte i demokratiska stater.

Genusperspektiv – för höjd kvalitet i forskning

Nationella sekretariatet för genusforskning har skickat en skrivelse till regeringen inför forsknings- och innovationspropositionen 2012.

– För en forskningspolitik som tar sikte på de stora utmaningarna i samhället behövs ett utvecklat genusperspektiv. I vår skrivelse vill vi visa hur man både kan utveckla forskningen och forskningens organisering genom att integrera genusperspektiv i verksamheten, säger sekretariatets föreståndare Kerstin Alnebratt.

Hösten 2012 kommer regeringen lägga fram sin forsknings- och innovationsproposition för den kommande fyraårsperioden. Olika aktörer inom forskningssektorn har nu inkommit med underlag till arbetet att ta fram denna. Nationella sekretariatet för genusforskning har skickat skrivelsen *Genusperspektiv – för kvalitet i forskning och innovation*. Maria Edström är sekretariatets forskningssekreterare.

– Flera av de stora framtidsfrågorna, som klimatet, mänskliga rättigheter, våld och en åldrande befolkning har tydliga genusdimensioner. I stor utsträckning handlar utmaningarna om mänskliga relationer, mänskligt beteende och mänskligt tänkande. Det är av största vikt att tillämpa genusperspektiv.

MARIA EDSTRÖM

Betydelsen av fri forskning

Ett snävt fokus på innovation som kommersialisering av forskning genom teknisk och medicinsk produktutveckling räcker inte till för att möta utmaningarna. Det är angeläget att innovationsbegreppet är brett nog att omfatta social innovation, påpekar föreståndare Kerstin Alnebratt.

– Få kan veta i dag vilken forskning som kommer att vara banbrytande i morgon, vilket talar för grundforskning i dess vidaste bemärkelse. Dessutom finns det mycket forskning som inte leder till någon

omedelbar nytta i en näringsverksamhet. Därmed inte sagt att den inte är viktig.

I skrivelsen nämns som exempel hur genusforskningen varit viktig för att utveckla kunskapen om bemötandefrågor inom vård och skola, men också andra verksamheter, såväl kommersiella som offentliga verksamheter.

– Genom att inkludera andra maktordningar än kön, till exempel etnicitet, klass, ålder och sexuell läggning, har genusforskningen bidragit till ökad kunskap om hur skillnader, ojämlikhet och diskriminering skapas och reproduceras.

Jämställdhet i akademien

Sekretariatet framhåller i skrivelsen det angelägna i att dra nytta av den kunskap, som aggregerats på internationell och europeisk nivå om de mekanismer som hindrar genusskärpa i forskningen och jämställdhet i akademien. Maria Edström nämner GenSet, ett projekt finansierat inom EU:s sjunde ramprogram.

– Tillsammans med fjorton vetenskapliga ledare i Europa har GenSet tagit fram tretton specificerade och evidensbaserade punkter för att arbeta med lika rättigheter för kvinnor och män inom akademien. Dessa är viktiga att integrera i svensk forskningspolitik, säger Edström.

TEXT: JIMMY SAND

LÄS MER. Skrivelsen till regeringen från Nationella sekretariatet för genusforskning kan läsas på <http://korta.nu/sekretariatprop12>. De tretton punkterna från GenSet kan läsas på <http://korta.nu/genset13pdf>

SEKRETARIATETS SKRIVELSE

Underlaget från Nationella sekretariatet för genusforskning, till regeringens forsknings- och innovationsproposition 2012, är strukturerad kring följande teman:

- Vikten av att öka jämställdheten i akademien.
- Vikten av att integrera genusperspektiv i forskning för att höja dess kvalitet.
- Vikten av att utgå från ett innovationsbegrepp som inkluderar social innovation.
- Vikten av att värna grundforskning, inte minst inom humaniora och samhällsvetenskap.

Vid Göteborgs universitet pågår fram till juni 2012 det fakultetsövergripande projektet Jämställda fakulteter?, finansierat med medel från Delegationen för jämställdhet i högskolan.

”Kvinnor ses som antitesen till forskare”

Vid Göteborgs universitet har utredarna Anna Peixoto och Anna-Karin Wyndhamn kartlagt jämställdheten på två av lärosätets fakulteter.

– Det finns en norm för hur man ska vara som forskare, som är knuten till manligt kön och till en viss form av maskulinitet. Det gör att forskarpositionen i högre grad är tillgänglig för män än för kvinnor, säger Peixoto.

Anna Peixoto och Anna-Karin Wyndhamn har i projektet Jämställda fakulteter? kartlagt jämställdheten på Naturvetenskapliga fakulteten vid Göteborgs universitet. 2009 gjorde de en liknande studie på Utbildningsvetenskapliga fakulteten, där de själva är verksamma. I sina intervjuer

med totalt 151 personer på de båda fakulteterna har utredarna kunnat peka på en norm för hur man ska vara som forskare.

– Att ha ett liv med åtagande och ansvar utanför arbetet ses som

svarare ett hinder än en tillgång. Normen finns hos alla grupper av medarbetare, både män och kvinnor, men den uttrycks starkast hos dem på högre vetenskapliga positioner, säger Peixoto.

ANNA PEIXOTO

Pågående trend

Forskarnormen premierar egenskaper som produktivitet, effektivitet och konkurrenskraft framför sociala relationer

och omsorg. Utredarna menar att det förstärks av den pågående marknadsanpassningen av högskolesektorn. Detta riskerar enligt dem att utarma akademien och forskningen.

ANNA-KARIN WYNDHAMN

– Normen knyter an till föreställningar om om kön, där kvinnor ses som antitesen till forskare. Vi finner att arbetsplatsen verkar selektera medarbetare

Bristande självreflexivitet

När kvinnor lämnar akademien eller ägnar sig åt annat än att forska förklarar det med att ”hon var inte lämpad”. Därmed fritar verksamheten sig själv från ansvar för en skev könsfördelning menar Peixoto och Wyndhamn, som anser att akademien måste vända sin kritiska blick mot den egna organisationen.

– Insatserna behöver riktas mot det värdesystem som bland annat bärs upp av forskningsledarna. De är centrala i sammanhanget. Förebilder spelar roll för om man vågar satsa på en vetenskaplig bana och om man vågar utmana, säger Wyndhamn.

TEXT: JIMMY SAND

LÄS MER. Studien på Utbildningsvetenskapliga fakulteten, Göteborgs universitet, kan läsas på http://korta.nu/jamstall_utbfak

Forskningsstrategi lyfter genus och hälsa

Svensk genusforskning inom hälsa och välfärd är internationellt konkurrenskraftig. Det menar Fas i den strategi forskningsrådet skrivit på uppdrag av regeringen. Samtidigt lyfts inte mäns våld mot kvinnor fram som ett hälsoproblem i forskningsstrategin.

Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, Fas, har skrivit en forskningsstrategi som ska fungera som ett underlag för den forsknings- och innovationsproposition som regeringen presenterar hösten 2012. Forskningsstrategin utgår från Socialdepartementets politikområden och lyfter fram forskning som svarar mot fyra hot mot de mål som satts för politikområdena:

- Den förändrade befolkningsammansättningen
- Legitimiteten i välfärdssystemen
- Nya stigande förväntningar och ökade kostnader
- Ojämlighet i hälsa och låg delaktighet.

Forskningsstrategin pekar ut några forskningsområden som särskilt internationellt konkurrenskraftiga, däribland forskning med genusperspektiv. Trots det innehåller forskningsstrategin få exempel på problem inom hälsa och välfärd där ett genusperspektiv är avgörande.

Genus nämns som en av flera sociala variabler när det gäller hälso-skillnader. Kvinnor med kort yrkesliv pekas ut som en grupp som riskerar att få låg pension. Den könssegrerade arbetsmarknadens betydelse för skador och sjukdomar lyfts också fram, inte minst i förhållande att fler kvinnor än män är sjukskrivna.

Mäns våld mot kvinnor som ett hälsoproblem nämns däremot inte alls i forskningsstrategin. Inte heller diskuteras föräldraförsäkringens betydelse för jämställdhet i familjer och i arbetsliv.

TEXT: BOSSE PARBRING

LÄS MER. Forskningsstrategin kan läsas på <http://korta.nu/fasstrategi>

EU:s kommande ramprogram saknar tydligt genusperspektiv

Den 30 november släppte Europeiska kommissionen sitt förslag till Horisont 2020, som vid årsskiftet 2014 ska efterträda EU:s sjunde ramprogram.

Forskningens roll ska i större utsträckning än hittills vara att möta gemensamma samhällsutmaningar. Stor tonvikt läggs vid innovation. Hur kommer genusforskningen in i detta?

När Horisont 2020 träder i kraft kommer den EU-gemensamma finansieringen av forskning och innovation att samordnas – istället för att som i dag vara uppdelad på ett ramprogram för forskning och ett program för konkurrenskraft och innovation, CIP.

Minna Salminen-Karlsson är docent i sociologi och ledamot i Vetenskapsrådets Expertgrupp för genus. Hon var kritisk till det diskussionsunderlag som Europeiska kommissionen i våras

MINNA SALMINEN-KARLSSON

presenterade som ett led i processen att ta fram det nya ramverket för forskning och innovation. Att ordet genus inte ens nämndes i diskussionsunderlaget, menar Salminen-Karlsson har att göra med okunskap om vad det är och vad det har för relevans i forskning.

– I allmänhet har genus handlat om att vi ska ha fler kvinnliga forskare. Det är som att det finns en föreställning om att bara vi fixar det så löser resten sig. Man ser kvinnor som dels en resurs, dels som dem som tillför ett annat perspektiv. Kvinnorna ska komma med genusperspektivet, säger hon.

Denna okunskap gör att det är viktigt att svenska forskare, och i synnerhet genusforskare, bevakar processerna kring EU:s forskningspolitik, menar Salminen-Karlsson. Ramprogrammen ligger över en flerårsperiod, och under det ligger det årliga cykler för utlysningar.

– Även om det står i ramtexterna att genusdimensionen ska vara med i forskningen är det kravet ganska svagt och i

praktiken har det inte varit så tungt när det kommer till sanktioner. Det har att göra med att kunskapen som krävs för att kunna omsätta kravet till specifika projekt är ganska låg. Det gäller att se till att få in dimensionen i varje utlysning, och att bevaka hur det följs upp. Den bevakningsapparaten har kanske inte fungerat så väl. Vet man inte vad genus i forskning är kan det vara svårt att bevaka, säger Salminen-Karlsson.

I det slutliga förslaget till ramprogram som kommissionen presenterade i november finns ett uttalat åtagande att se till att könsskillnader (*gender differences*) blir reflekterade i utlysningars innehåll och i utvärderingsprocessen, där detta är lämpligt. Kommissionen skriver att ökat kvinnligt deltagande höjer kvaliteten hos forskning och innovation genom att möta underskottet på högkvalificerade forskare.

Dan Andréé är chef för innovationsmyndigheten Vinnovas Brysselkontor. Han menar att kommissionens prioritering är förklarlig.

– Kommissionen har större möjligheter att öka andelen kvinnor i expertpaneler och bedömargrupper. När det gäller en annan aspekt, deltagande i forskningsprojekt, är det svårare att styra. Det måste ske på nationell nivå. Det tredje är forskningens innehåll. Där är det viktigt att få in så konkreta skrivingar som möjligt när ramprogrammet ska antas, så det går att utnyttja när man ska påverka de årliga utlysningarna.

Hum/sam-forskning tonades ner

Minna Salminen-Karlsson var även kritisk till att hum/sam-forskning hade en så nedtonad roll i det diskussionsunderlag som presenterades under våren.

– Det är våra skattepengar som används för att lösa samhällsutmaningarna. Jag tror inte att det går utan humaniora och samhällsvetenskap. Om man inte tror att det räcker med teknikvetenskap

är det viktigt att få in hum/sam-forskningen. Dessutom påverkar EU-tänket den nationella forskningspolitiken. Det är en diskurs som går runt.

Efter att kommissionen lagt fram sitt diskussionsunderlag fick man in knappt 900 skrivna synpunkter från såväl internationella som nationella aktörer inom forskningssektorn. Bland annat gick svenska lärosäten, med rektor för Uppsala universitet som huvudsaklig undertecknare, ihop i en gemensam skrivelse där de lyfte vikten av att humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning ges en mer framträdande roll. I det slutliga förslaget från kommissionen som presenterades i november har humaniora och samhällsvetenskap skrivits in under den nya utmaningsorienterade och tvärvetenskapliga ansatsen.

Fokus på samhälleliga utmaningar

Under det svenska ordförandeskapet år 2009 samlades 350 forskare, politiker, forskningsfinansiärer och företagare från hela Europa på en konferens i Lund. Den utmynnade i en deklaration som betonar att EU:s forskningspolitik bör lämna indelningen i olika program, för att istället organisera forskningen utifrån några av de stora utmaningar världen står inför. Det har kommissionen följt i sina formuleringar och pekat ut bland annat hälsa, demografiska förändringar och välbefinnande samt inkluderande, innovativa och säkra samhällen som gemensamma utmaningar.

Minna Salminen-Karlsson tror att skiftet till att fokusera på stora utmaningar kan vara en fördel.

– Om viljan finns kan det vara lättare att se att samhällsutmaningar kräver samhällsvetenskaplig forskning, och därmed också genusperspektiv. Men det finns starka intressen som framför allt vill främja av forskning som går att kommersialisera.

Dan Andréé har varit Sveriges representant i förhandlingarna rörande flera tidigare ramprogram.

– När jag kom till Bryssel 1997 var

DAN ANDRÉE

ILLUSTRATION: EMMA HANQUIST

För att EU:s kommande ramprogram för forskning och innovation, Horisont 2020, ska ta genusperspektiv i beräkningen gäller det nu att påverka Europaparlamentet och de nationella regeringarna. Formuleringar i ramtexterna kan användas för att få in det i de årliga utlysningarna, menar experterna.

TEXT: JIMMY SAND

Om viljan finns kan det vara lättare att se att samhällsutmaningar kräver samhällsvetenskaplig forskning, och därmed också genusperspektiv.

det en av mina uppgifter att arbeta för att få in humaniora och samhällsvetenskap i femte ramprogrammet. Det fanns väldigt lite förståelse för det från andra länder. Vi lyckades få in lite grann, och ytterligare lite mer i sjätte ramprogrammet.

I det nuvarande och sjunde ramprogrammet, som sträcker sig från 2009 till 2013, ingår samhällsvetenskap och humaniora med 623 miljoner euro som ett sammanhållet tema. Nu ska hum/sam-forskningen istället integreras där det är lämpligt.

– Man ser att utmaningarna behöver mötas mångvetenskapligt, säger Andrée.

Genom att ta ett samlat grepp på både forskning och innovation lägger Horisont 2020 större tonvikt på det senare ledet än vad sjunde ramprogrammet gör. Sammanslagningen hänger samman med framtagandet av Europa 2020-strategin ”för smart och hållbar tillväxt för alla”, där det betonas att forskning och innovation är avgörande för att uppnå unionens överordnade mål.

Öppnar mot social innovation

Från Innovationsunionen – en delstrategi under Europa 2020 – plockas formuleringar om social innovation. Minna

Salminen-Karlsson pekar på detta som en möjlighet att lyfta andra vetenskapsområden än teknisk och medicinsk forskning.

– Europa 2020 är präglad av ord som innovation, tillväxt och entreprenörskap, och då är social innovation ett begrepp som fungerar i sammanhanget. Det betonar att samhällsvetenskap behövs för att generera tillväxt, inte bara teknikvetenskap, säger hon.

Men även om social innovation finns med i EU:s tillväxtstrategi har begreppet ingen framträdande position.

– Dessutom sätter man inte in genus i det. Min uppfattning är att man inte ser att det är relevant. Man talar om abstrakta medborgare och deras agerande. Som genusforskare är medvetna om, tenderar den där abstrakta medborgaren att vara en man.

Dan Andrée menar att den mer genomgående betoningen av innovation ställer nya krav på alla forskningsområden.

– Särskilt påtagligt blir det för till exempel samhällsvetenskap och humaniora, som försvinner som eget tema. Där gäller det att bevaka så att de skrivs in i utmaningarna i de årliga utlysningencyklerna.

Nu ligger det på Europaparlamentet och Europeiska ministerrådet, som samlar de nationella regeringarna, att utifrån det presenterade förslaget arbeta fram var sitt nytt förslag. Dessa ska sedan förhandlas fram till det ramprogram som ska antas mot slutet av 2013.

HORISONT 2020

Europeiska kommissionens förslag är uppbyggt på tre huvudpunkter:

- *Excellent forskning*, 24,5 miljarder euro (inklusive en förstärkning av Europeiska forskningsrådet till 13,3 miljarder).
- *Industriellt ledarskap*, 17,9 miljarder euro (varav 619 miljoner till innovation i små och medelstora företag).
- *Samhälleliga utmaningar*, 31,7 miljarder euro, formulerade som följande:
 1. Hälsa, demografiska förändringar och välbefinnande;
 2. Tryggad livsmedelsförsörjning, hållbart jordbruk, havs- och sjöfartsforskning och bioekonomi;
 3. Ren, säker och effektiv energi;
 4. Smarta, miljövänliga och integrerade transporter;
 5. Resurseffektivitet och klimatåtgärder och råvaror; samt
 6. Inkluderande, innovativa och säkra samhällen.

Ett lyft för genus.se

Nationella sekretariatet för genusforskning har gjort förändringar på sin webbplats, genus.se, bland annat för att det ska bli lättare att hitta till populärvetenskapliga artiklar kring teman som *Väljare och valda*, *Konst och kultur*, *Innovation* samt *Skola*. Nästa tema är *Krig och fred*, med ett nummer av tidningen *Genus* som kommer ut före jul. Efter nyår ska webbplatsen utökas med en avdelning om forskningspolitik.

Tiina Rosenberg professor vid Stockholms universitet

Genusforskaren Tiina Rosenberg tillträder som professor i teatervetenskap vid Institutionen för musik- och teatervetenskap, Stockholms universitet från februari 2012. Rosenberg är för närvarande professor i genusvetenskap vid Lunds universitet och docent i teatervetenskap vid Stockholms universitet. Bland annat har hon introducerat begreppet queer i svensk forskning.

TIINA ROSENBERG

300 aktörer gör inspel om genus och innovation i EU

Rapporten *Public consultation on the future of gender an innovation in Europe*, framtagen av det FP7-finansierade GenSET, sammanfattar inspel från 300 aktörer i 42 länder om genus och innovation. Den är en fördjupning av de svar som kom in på EU-kommissionens grönbok, våren 2011. Rapporten

pekar på att det finns ett överväldigande stöd för att integrera genusdimensionen i EU:s framtida forsknings- och innovationspolitik. Läs mer på www.genderinscience.org

Konkurrenskraftig genusmiljö vid Umeå universitet

Forskare vid Umeå centrum för genusstudier drog under hösten in 22,5 miljoner i externa medel. Det innebär fortsatt god finansiering för den starka forskningsmiljön.

– Utmaningen är att hitta folk som ska jobba med allt. Vi växer, sett till både personal och medel, säger föreståndaren Ann Öhman.

Vid årsskiftet avslutas Vetenskapsrådets satsning på de tre så kallade Centres of Gender Excellence vid universiteten i Umeå, Uppsala och Linköping/Örebro. Excellenssatsningen har inneburit medel på 27 miljoner vardera över fem år.

För Umeås del kommer den externa finansieringen av genusforskning vara fortsatt god. Under hösten beviljades fyra forskningsprojekt vid Umeå centrum för genusstudier, UCGS, medel på sammanlagt 22,5 miljoner från Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, Fas, och EU:s sjunde ramprogram, FP7. Dessutom utsågs centrumbildningen förra året av Umeå universitet till en av fjorton starka forskningsmiljöer vid lärosätet. Förutom prestigen har utnämningen inneburit extra resurser på cirka sju miljoner till gästprofessorer och karriärtjänster för unga forskare.

Mellan stabilitet och dynamik

Ann Öhman, professor i folkhälsa och genus, är föreståndare för UCGS. Hon menar att miljön balanserar mellan stabilitet och dynamik.

– Så måste det vara om vi ska fungera som ett samlande nav för genusforskning på hela lärosätet. Med så stor andel externa medel är det svårt med tillsvidareanställningar, men den nya anställningsordningen kommer förhoppningsvis göra det säkrare.

Som ett led i regeringens reform för lärosätenas ökade autonomi ska styrelsen

för Umeå universitet innan årsskiftet besluta om en ny anställningsordning, där man bland annat inför den nya tjänsten ”forskare”. Denna ska vara externt finansierad till 50 procent och huvudsakligen vara inriktad just på forskning.

– För oss som fått in så mycket externa medel passar det väldigt bra. Projekten är inga jobb för ensamma forskare, säger Ann Öhman.

För närvarande pågår tillsättningen av sex tjänster som postdoktorer och ett lektorat. Med en kommande pensionsavgång ska ytterligare ett lektorat tillsättas nästa år. Tre gästprofessorer är på ingång. Dessutom tillträder inom kort en professor i genusvetenskap.

– Det kommer att bli ett enormt tillskott till vår miljö. Samtidigt är det viktigt att inte låsa sig till den gamla synen på en hierarkisk forskningsmiljö underordnad en ämnesföreträdare.

Inkluderande ledarskap

Ann Öhman syftar på en reservation i den på det stora hela mycket positiva utvärderingen av Vetenskapsrådets excellenssatsning på UCGS och två andra miljöer. Utvärderarna, en internationell panel med Dan Brändström som ordförande, uttryckte som sin mening att excellensprogrammet Challenging Gender kan ha lidit av att ha en forskningsledare på bara 25 procent.

Forskningsledaren är Britta Lundgren, professor i etnologi. Hon menar liksom Ann Öhman att utvärderarna haft en snäv syn på vetenskapligt ledarskap.

– Det finns en gammaldags uppfattning som handlar om ett tydligt subjekt som leder en stor idé. Vi har haft delat ledarskap på sammanlagt 125 procent, där vi i styrgruppen med ledarna för programmets fem teman fungerat som ett kollektivt ledarskap, säger Britta Lundgren.

Hon menar att det utan en sådan konstruktion inte går att leda ett så stort och tvärvetenskapligt program. Att ge-

ANN ÖHMAN

FOTO: MATTIAS PETERSSON

Umeå centrum för genusforskning, UCGS, fungerar som både en universitetsövergripande centumbildning och en stark forskningsmiljö. Nu hoppas man få utbilda doktorander i ämnet genusvetenskap.

genusforskarna finns i olika ämnen märks också på publiceringarna.

– Det var en medveten strategi från vår sida att inte satsa enbart på genus-tidskrifter utan att publicera oss i ämnestidskrifter, för att synliggöra genusforskningen där. Den bredden krävs för att nå internationell räckvidd. I Sverige jämfört med andra länder har vi en tydlig organisation för genusforskningen, men om man vill nå bredd utomlands måste man även publicera sig i vanliga ämnestidskrifter.

BRITTA LUNDGREN

Samfinansierad forskarskola

Både Britta Lundgren och Ann Öhman är annars nöjda med utvärderingen.

– Som helhet är det väldigt positivt. Det är inte alltid excellensprogrammen får så bra gensvar från de internationella panelerna, säger Britta Lundgren.

Challenging Gender har varit en hävstång som möjliggjort den fortsatta goda externa finansieringen. Utmärkelsen som stark forskningsmiljö ser Britta Lundgren som ett kvitto från universitetet att UCGS är en respekterad forskningsmiljö.

Förutom forskning med omfattande extern finansiering utbildar UCGS studenter upp till avancerad nivå. Sedan finns också Genusforskar skolan, där man ut-

bildar doktorander med samfinansiering från universitetets samtliga fyra fakulteter. Men hittills har de egna studenterna inte kunnat söka vidare till forskarutbildning i genusvetenskap där.

– Nu ska vi ansöka hos Samhällsvetenskaplig fakultet om att få utbilda doktorander. Tanken är att den nya professorn ska ha inflytande över deras inriktning. Den samfinansierade modellen kommer att vara fortsatt dominerande, men det är en anomali att våra egna studenter inte kan söka doktorandtjänst hos oss, säger Ann Öhman.

Modellen med samfinansiering innebär att doktoranderna har hemvist både vid det ämne där de disputerar och vid Genusforskar skolan. Om Samhällsvetenskaplig fakultet beviljar ansökan kommer det att vara möjligt att disputerar i genusvetenskap vid UCGS.

Genusforskar skolan inrättades 2001. Sju år senare slogs den samman med Kvinnovetenskapligt forum, som i sin tur funnits vid Umeå universitet sedan 1978. Tillsammans bildade de UCGS.

TEXT: JIMMY SAND

LÄS MER. *Genusperspektiv* nr 3-4/2011 om miljöer i Göteborg, Lund och Stockholm. Vetenskapsrådets utvärdering av Centres of Gender Excellence finns att ladda ner på <http://korta.nu/genderexcellence>

EU-rapport pekar på brister i forskningsinstitutioner

Jämställdhet har varit i fokus för EU-kommissionens Expertgrupp på strukturell förändring, ledd av Inés Sánchez de Madariaga vid Spaniens forsknings- och innovationsdepartement. I sin rapport, *Structural change in research institutions*, pekar

expertgruppen ut fem hinder för jämställdhet som de menar sänker forskningens kvalitet. Där föreslås åtgärder bland annat för att göra beslutsfattande mer transparent, för att modernisera personalledning och organisationsutveckling, för att främja excellens genom mångfald, samt för att förbättra forskning och innovation genom integreringen av genusperspektiv. Rapporten kan läsas på <http://korta.nu/EUstrukturell>

TGV om jämställdhet

Referee-granskade *Tidskrift för genusvetenskap*, TGV, har för sitt nummer 3/2011 tema Jämställdhet. Bland annat sätter en artikel av Kerstin Alnebratt och Birgitta Jordansson fokus på vad som händer när jämställdhetspolitiken möter akademins ideal om meritokrati och kvalitet.

Sabuni vill granska hur lärosätena fördelar anslag

Regeringen har gett Högskoleverket i uppdrag att göra en förstudie för att kartlägga möjligheterna att följa upp anslagen till lärosätena för forskning och forskarutbildning ur ett jämställdhetsperspektiv.

– Sverige måste ta tillvara kompetensen hos såväl kvinnliga som manliga forskare. Jag hoppas att förstudien ska bidra till enskilda lärosätens arbete med att integrera ett jämställdhetsperspektiv i fördelningen av anslag, säger jämställdhetsminister Nyamko Sabuni.

Läs mer om uppdraget till HSV på <http://korta.nu/sabunianslag>

Nordiska ministerrådet för jämställdhet har beslutat att avveckla Nordiskt institut för kunskap om kön, Nikk, som nordisk institution. Från årsskiftet ska uppgiften att samla in och förmedla forskning på jämställdhetsområdet utföras av ett samarbetsorgan, knutet till en befintlig institution. Solveig Bergman har varit Nikks direktör sedan 2003.

“Nikk är död – länge leve Nikk!”

Nordiskt institut för kunskap om kön, Nikk, läggs ner vid årsskiftet efter att ha verkat som en samnordisk institution sedan 1995. Samarbetet mellan jämställdhetsengagerade forskare, politiker och praktiker ledde till etableringen av institutet. Nordiska ministerrådet, NMR, önskade att Nikk skulle bidra med produktion och förmedling av kunskap som är relevant för det nordiska samarbetet på jämställdhetsområdet. Nikk placerades under NMR:s jämställdhetssektor och den övervägande delen av institutets projekt och aktiviteter har inriktats på politiskt prioriterade teman i det nordiska jämställdhetsarbetet. De komparativa projekt som Nikk de senaste åren genomfört på uppdrag av NMR – Kön och makt, Prostitution i Norden, Ungdomar, kön och pornografi, Flerdimensionell diskrimineringspolitik och Jämställdhet och minoritetsungdomar – är goda exempel på detta.

PARALLELLT HAR DEN ENDA institutionella basen för nordiskt samarbete inom genusforskningen varit Nikk. Sedan mitten av 2000-talet har Nikks uppgift med att främja och samordna forskning tonats ned enligt önskemål

DEBATT

Solveig Bergman
politiker och direktör för
Nordiskt institut för kunskap
om kön, Nikk, fram till
31 oktober 2011

från NMR, och Nikks ”armlängdsavstånd” från den politiska apparaten har ersatts med rollen som ett kunskapscentrum och ett verktyg för det nordiska jämställdhetsarbetet. Nikk har utvecklat en unik kompetens som brobyggare mellan forskning och politik. Den nära relationen mellan det politiska systemet, praktikvärlden och forskarsamfundet samt den kunskapsbaserade jämställdhetspolitiken är specifika nordiska särdrag som det är viktigt att slå vakt om. Om jämställdhetsarbetet ska vara resultatnriktat och effektivt samt förnya sig, måste det både på nationellt och samnordiskt plan kopplas till forskningsbaserad kunskap.

DE NORDISKA jämställdhetsministrarna har beslutat att Nikk från och med januari 2012 ska verka som ett så kallat samarbetsorgan vid en existerande

nationell eller samnordisk institution. I skrivande stund vet vi inte när och hur beslutet förverkligas. Efter en längre tid av osäkerhet och efter en ogenomsködlig och otydlig process, där motiven för omorganiseringen inte adekvat klarlagts för Nikks styrelse och ledning, har det på många håll uttryckts oro för att Nikks nätverk, resurser och den upparbetade kunskapsbasen raseras. En nedmontering av en välfungerande samarbetsstruktur resulterar lätt i att man går miste om kompetenta aktörer som på en kontinuerlig bas driver och påverkar det nordiska samarbetet. Det är följaktligen viktigt att NMR snabbt finner en ny hemvist för Nikk. Min förhoppning är att ”nya Nikk” kan kombinera projekt- och informationsverksamhet och fortsättningsvis kommer att utgöra en plattform för interaktionen mellan jämställdhetspolitik och -forskning i Norden.

Artikeln har publicerats som ledare i sista numret av *Nikk Magasin*. Solveig Bergman slutar som direktör för att hon fullgjort de maximala åtta åren.

Vill du svara på inlägget ovan eller skriva ett nytt om genusforskningens villkor? Mejla jimmy.sand@genus.se.